

—
Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за серпень 2021 року

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	8
1.1. Звільнення від покарання та його відбування	8
1.1.1. Звільнення від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК) може застосовуватися у випадках, коли у матеріалах кримінального провадження є дані, які є свідченням того, що зниження суспільної небезпеки вчиненого кримінального правопорушення та самого засудженого зумовлює можливість його виправлення без ізоляції від суспільства.	8
Намагання засудженого працевлаштуватися та відшкодувати шкоду потерпілому є щирим каяттям, що було враховано судом під час призначення особі покарання як обставина, що його пом'якшує, та не вказує на можливість виправлення засудженого без ізоляції від суспільства	8
1.1.2. Приєднання невідбутої частини покарання, призначеного за попереднім вироком, є обов'язком суду, який призначає покарання за сукупністю вироків. У разі вчинення засудженим нового злочину у період іспитового строку при звільненні від відбування покарання з випробуванням невідбутою частиною покарання слід вважати раніше призначене покарання в його повному обсязі, за винятком строку попереднього ув'язнення.	9
Згідно з ч. 3 ст. 78 КК можливість застосування статей 71, 72 КК не залежить від виду кримінального правопорушення (злочин чи кримінальний проступок) та від форми вини (умисел чи з необережність)	9
1.2. Покарання та його види	11
1.2.1. Закон про кримінальну відповідальність не містить імперативних обмежень щодо можливості позбавлення права керувати транспортними засобами осіб, для яких діяльність, пов'язана з користуванням таким правом, є джерелом доходу. Наявність цієї обставини потребує більш виваженого підходу під час обрання відповідного виду покарання для особи, засудженої за ч. 2 ст. 286 КК, з урахуванням загальних засад справедливості, гуманізму та індивідуалізації	11
1.3. Кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина	13
1.3.1. Злісне ухилення від сплати аліментів (ст. 164 КК) полягає у тривалому та наполегливому ухиленні від виконання обов'язку зі сплати аліментів шляхом приховування свого місця проживання, роботи, фактичного заробітку або інших грошових надходжень, незважаючи на попередження про кримінальну відповідальність. Для встановлення	

- ознаки злісності немає значення, чи виражалися такі дії винуватої особи у відмові від виконання покладених на неї обов'язків, чи мали форму ігнорування, уявної неспроможності або необізнаності про необхідність їх виконання, оскільки всі ці обставини у будь-якому випадку зумовлюють ухилення від сплати коштів на утримання дітей. 13
- Неможливість особи тривалий час здійснювати грошові перекази для погашення заборгованості за аліментами через її скрутне матеріальне становище, відсутність коштів та через те, що ця особа має на утриманні сім'ю та інших малолітніх дітей, не звільняють цю особу від виконання ним батьківських обов'язків щодо утримання всіх його неповнолітніх дітей та не може свідчити про відсутність підстав притягнення до кримінальної відповідальності за ст. 164 КК 13
- 1.4. Кримінальні правопорушення проти власності 14
- 1.4.1. Кримінальна відповідальність за шахрайство (ст. 190 КК) настає у разі, коли особа усвідомлює, що майно, яким вона заволодіває, не маючи будь-якого дійсного чи уявного права на нього, є чужим для неї. Кримінальна відповідальність за шахрайство пов'язана зі встановленням того, чи усвідомлював винуватий факт заволодіння чужим майном з метою його безоплатного та безповоротного обернення на свою користь (чи третіх осіб) за відсутності законних підстав, збільшення внаслідок цього власних або третьої особи майнових фондів. Для встановлення ознак шахрайства не є вирішальним, чи усвідомлювала винувата особа, кому саме та на яких підставах належить майно, а також чи заволодіває вона майном з використанням омани власника майна або іншої особи, у володінні якої воно перебуває 14
- 1.5. Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту 17
- 1.5.1. Згідно з ч. 3 примітки ст. 289 КК, яка діяла на момент вчинення обвинуваченим кримінального правопорушення, матеріальна шкода, спричинена незаконним заволодінням транспортним засобом, могла полягати виключно у заподіянні реальних збитків. Якщо обвинувачений повернув потерпілому транспортний засіб, яким заволодів, а сам транспортний засіб не зазнав пошкоджень, то відсутнє спричинення реальних збитків власнику, а отже обвинуваченому не може інкримінуватися така кваліфікуюча ознака, як завдання значної матеріальної шкоди (ч. 2 ст. 289 КК) 17
- 1.6. Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг 18

1.6.1. Кримінальна відповідальність за службову недбалість (ст. 367 КК) настає лише у випадку, коли дії, невиконання чи неналежне виконання яких спричинило передбачені в зазначеній статті наслідки, входили у коло службових обов'язків цієї службової особи, або якщо обов'язок діяти відповідним чином юридично було включено (законом, указом, постановою, наказом, інструкцією тощо) до кола службових повноважень такої особи.	18
З суб'єктивної сторони злочин, передбачений ч. 1 ст. 367 КК, характеризується необережністю: злочинною самовпевненістю (службова особа передбачає, що внаслідок невиконання чи неналежного виконання нею своїх службових обов'язків правам і законним інтересам може бути завдано істотну шкоду, але легковажно розраховує на її відвернення) або злочинною недбалістю (службова особа не передбачає, що в результаті її поведінки може бути завдано істотну шкоду, хоча повинна була і могла це передбачити). Формулювання конкретної форми вини в обвинувальному акті у вказаному випадку повинно відповідати вимогам ст. 25 КК	18
РОЗДІЛ 2. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	22
2.1. Суд і підсудність	22
2.1.1. Повторна участь судді у кримінальному провадженні неприпустима (ст. 76 КПК). Повторною участю судді у кримінальному провадженні не вважається розгляд апеляційної скарги на ухвалу місцевого суду про повернення обвинувального акта прокурора та постановлення вироку апеляційного суду за результатами розгляду цього кримінального провадження однією і тією ж колегією суддів апеляційного суду з огляду на те, що розгляд апеляційної скарги прокурора на ухвалу про повернення обвинувального акта здійснювався не під час досудового розслідування, а при перегляді вказаного рішення місцевого суду не проводиться розгляд кримінального провадження по суті	22
2.2. Сторона обвинувачення	23
2.2.1. Визначення керівником органу досудового розслідування слідчого на підставі процесуального документа – доручення, а не постанови, не є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону	23
2.3. Доказування	25
2.3.1. Висновок судового експерта, в якому зазначається лише можлива вартість предмета експертизи у відповідний період часу, вказує виключно на припущення про розмір нібито завданої майнової шкоди державі та не може визнаватися належним доказом у кримінальному провадженні за ст. 367 КК.	25

Неодноразове ініціювання органом досудового розслідування проведення додаткових судових експертиз, на розгляд яких ставилося питання про вартість предмета, що досліджувався під час проведення первинної експертизи, та розмір збитків, заподіяних державному бюджету, може свідчити про наявність у сторони обвинувачення сумнівів з приводу дійсного підтвердження таких збитків	25
2.4. Відшкодування (компенсація) шкоди у кримінальному провадженні, цивільний позов, виплата винагороди викривачу	27
2.4.1. У разі звільнення особи від кримінальної відповідальності на підставі ст. 49 КК та закриття кримінального провадження цивільний позов у кримінальному провадженні не підлягає вирішенню по суті та може бути розглянутий у порядку цивільного судочинства.	27
Цивільний позивач у кримінальному провадженні звільняється від сплати судового збору за подання позовів про відшкодування будь-якої шкоди, завданої в результаті вчинення кримінального правопорушення	27
2.4.2. У разі постановлення ухвали про закриття кримінального провадження у зв'язку зі звільненням особи від кримінальної відповідальності заявлений у кримінальному провадженні цивільний позов залишається без розгляду, а не вирішується по суті. У такому випадку позивач вправі вирішити свої вимоги в порядку цивільного судочинства	29
2.5. Слідчі (розшукові) дії	31
2.5.1. Протокол пред'явлення особи для впізнання є недопустимим доказом у разі, коли до початку впізнання свідок знав, на якому місці буде стояти особа, яку він буде впізнавати, а під час проведення впізнання не застосовувалися технічні засоби фіксації та до протоколу проведення цієї слідчої дії не додано фотознімки, які відображають перебіг процедури пред'явлення особи для впізнання	31
2.6. Вимоги до апеляційної скарги	33
2.6.1. Особистий підпис є обов'язковим реквізитом процесуальних документів у кримінальному провадженні, вимоги до якого не передбачено законодавством України. Такий підпис може відображати прізвище, ім'я, по батькові особи у вигляді букв, а також може мати вигляд умовних письмових знаків, спеціально вироблених штрихів, які не відтворюють прізвища, імені та по батькові особи. Водночас підпис повинен безпосередньо наноситися особою на документ, він має визначати особистість виконавця підпису та підтверджувати викладену у документі інформацію. Якщо особа посвідчила апеляційну скаргу підписом у вигляді власноручно написаного прізвища, то така скарга вважається підписаною особою, яка її подала	33

2.7. Строки апеляційного оскарження	34
2.7.1. Правило початку перебігу строку «з дня отримання копії судового рішення» не поширюється на оскарження ухвал місцевого суду, постановлених за викликом особи, але без її участі. У такому випадку строк на апеляційне оскарження обчислюється за загальним правилом, а саме з моменту оголошення судового рішення	34
2.8. Провадження в суді касаційної інстанції	36
2.8.1. Постанова судді у справі про адміністративне правопорушення щодо притягнення до адміністративної відповідальності може бути оскаржена до апеляційного суду. Постанова апеляційного суду набирає законної сили негайно після її винесення, є остаточною й оскарженню не підлягає. Здійснення Касаційним кримінальним судом у складі Верховного Суду провадження у справах про адміністративні правопорушення не передбачено як кримінальним процесуальним законом, так і нормами КУпАП	36
РОЗДІЛ 3. КРИМІНАЛЬНІ ПРОВАДЖЕННЯ, ПЕРЕДАНІ НА РОЗГЛЯД ОБ'ЄДНАНОЇ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ	38
3.1. У зв'язку з необхідністю відступити від висновку щодо застосування норми права, зробленого у цій справі, та з метою формування висновку про застосування норми права в подібних правовідносинах щодо питання про те, чи є свідок, показання якого під час оцінки доказів суд першої інстанції визнав неправдивими, суб'єктом оскарження вироку суду, кримінальне провадження передано на розгляд ОП	38

Перелік скорочень

ВС	Верховний Суд
ЄРДР	Єдиний реєстр досудових розслідувань
КК	Кримінальний кодекс України
ККС	Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду
КПК	Кримінальний процесуальний кодекс України
КУпАП	Кодекс України про адміністративні правопорушення
МВС	Міністерство внутрішніх справ України
НДЕКЦ МВС	Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України
НМДГ	неоподатковуваний мінімум доходів громадян
ОП	об'єднана палата Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду
ПДР	Правила дорожнього руху
ПП	приватне підприємство
РДА	районна державна адміністрація
СВ РВ УМВС	слідчий відділ районного відділу управління Міністерства внутрішніх справ України
ТОВ	товариство з обмеженою відповідальністю
ФОП	фізична особа-підприємець

РОЗДІЛ 1. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

1.1. Звільнення від покарання та його відбування

1.1.1. Звільнення від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК) може застосовуватися у випадках, коли у матеріалах кримінального провадження є дані, які є свідченням того, що зниження суспільної небезпеки вчиненого кримінального правопорушення та самого засудженого зумовлює можливість його виправлення без ізоляції від суспільства.

Намагання засудженого працевлаштуватися та відшкодувати шкоду потерпілому є щирим каяттям, що було враховано судом під час призначення особі покарання як обставина, що його пом'якшує, та не вказує на можливість виправлення засудженого без ізоляції від суспільства

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за вироком місцевого суду ОСОБА_1 засуджено за ч. 3 ст. 186 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 4 роки. На підставі ст. 75 КК ОСОБА_1 звільнено від відбування призначеного покарання.

Апеляційний суд скасував вирок місцевого суду та ухвалив новий вирок у частині призначеного покарання. ОСОБА_1 призначено покарання за ч. 3 ст. 186 КК у виді позбавлення волі строком на 4 роки. У решті вирок суду першої інстанції залишено без зміни.

Позиція ККС: залишено без зміни вирок апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вважає необґрунтованими доводи засудженого та його захисника щодо неправильного застосування закону України про кримінальну відповідальність і невідповідності призначеного покарання тяжкості кримінального правопорушення та особі засудженого.

Загальні засади призначення покарання наділяють суд правом вибору однієї з форм реалізації кримінальної відповідальності – призначити покарання або звільнити від покарання чи від його відбування. Ця функція за своєю правовою природою є дискреційною, оскільки потребує урахування та оцінки конкретних обставин справи, ступеня тяжкості вчиненого злочину, особи винуватого, обставин, що впливають на покарання.

Скасовуючи вирок першої інстанції в частині звільнення ОСОБА_1 від відбування покарання з випробуванням, апеляційний суд виходив з того, що засуджений вчинив тяжкий корисливий злочин із застосуванням насильства, він разом з іншим співучасником проти волі потерпілого проник до його оселі, завдавши йому тілесних ушкоджень та викрав належне йому майно, інформація про місцезнаходження потерпілого була отримана ними також із застосуванням насильства. Наведені обставини, на переконання апеляційного суду, свідчать про підвищений ступінь суспільної небезпеки вчиненого кримінального правопорушення та самих засуджених, що вказує на неможливість їх виправлення без ізоляції від суспільства. Крім того, апеляційний суд додатково врахував: досудову доповідь органу пробації,

відповідно до якої виправлення ОСОБА_6 неможливе без цілодобового нагляду та контролю в умовах ізоляції від суспільства; перебування обвинуваченого на обліку у наркологічному диспансері з приводу вживання алкоголю зі шкідливими наслідками; характеристику за місцем проживання обвинуваченого, відповідно до якої він характеризується посередньо; а обставини, що пом'якшують покарання (щире каяття та добровільне відшкодування шкоди потерпілому, що підтверджено заявою останнього), обставину, що обтяжує покарання (вчинення злочину у стані алкогольного сп'яніння). З огляду на сукупність наведених фактів апеляційний суд дійшов висновку, що відсутні обставини, які б істотно знижували ступінь тяжкості вчиненого злочину, а тому відсутні підстави для звільнення ОСОБА_1 від реального покарання.

У рішенні апеляційного суду також відзначається, що у кримінальному провадженні відсутні підстави, які б вказували на зниження суспільної небезпеки самого засудженого, оскільки фактично у цьому випадку здійснення позитивних кроків щодо працевлаштування та відшкодування шкоди потерпілому повністю охоплюється змістом щирого каяття і не є таким, що вказує на можливість виправлення засудженого без ізоляції від суспільства.

Зі змісту вироку апеляційного суду вбачається, що суд при призначенні покарання встановив та оцінив усі обставини у кримінальному провадженні, але жодним чином не впливають на суспільну небезпечність вчиненого ОСОБА_1 кримінального правопорушення та, відповідно, не знижують ступеня тяжкості інкримінованого йому злочину.

Детальніше з текстом постанови ВС від 10.08.2021 у справі № 235/689/20 (провадження № 51-1411км21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99009843>

1.1.2. Приєднання невідбутої частини покарання, призначеного за попереднім вироком, є обов'язком суду, який призначає покарання за сукупністю вироків. У разі вчинення засудженим нового злочину у період іспитового строку при звільненні від відбування покарання з випробуванням невідбутою частиною покарання слід вважати раніше призначене покарання в його повному обсязі, за винятком строку попереднього ув'язнення.

Згідно з ч. 3 ст. 78 КК можливість застосування статей 71, 72 КК не залежить від виду кримінального правопорушення (злочин чи кримінальний проступок) та від форми вини (умисел чи з необережність)

Обставини справи: за вироком місцевого суду від 07.02.2019 ОСОБА_1 було засуджено за ч. 2 ст. 186 КК до покарання у виді позбавлення волі строком на 5 років та звільнено на підставі статей 75, 76 КК від відбування покарання з іспитовим строком 1 рік. Протягом іспитового строку ОСОБА_1 вчинив кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 286 КК.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за вироком місцевого суду від 25.09.2020 ОСОБА_1 засуджено за ч. 1 ст. 286 КК (в редакції станом на 26.06.2019)

до покарання у виді штрафу в розмірі 300 НМДГ. На підставі ст. 71 КК за сукупністю вироків остаточно призначено покарання ОСОБА_1 у виді штрафу в розмірі 300 НМДГ, з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк 2 роки та у виді позбавлення волі строком на 5 років. На підставі ст. 75 КК ОСОБА_1 звільнено від відбування призначеного покарання з випробуванням.

На підставі ч. 3 ст. 72 КК постановлено виконувати самостійно покарання за вироком місцевого суду від 07.02.2019, яким ОСОБА_1 був засудженим за ч. 2 ст. 186 КК до покарання у виді позбавлення волі строком на 5 років та звільненням на підставі статей 75, 76 КК від відбування призначеного покарання з іспитовим терміном 1 рік, а також покарання у виді штрафу в сумі 300 НМДГ, що призначено ОСОБА_1 за ч. 1 ст. 286 КК.

За ухвалою апеляційного суду від 22.02.2021 вирок місцевого суду від 25.09.2020 щодо ОСОБА_1 в частині призначеного покарання змінено. Визначено вважати його засудженим за ч. 1 ст. 286 КК до покарання у виді штрафу в розмірі 300 НМДГ, з позбавленням права керувати транспортними засобами строком на 2 роки. На підставі статей 71, 72 КК покарання, призначене за цим вироком у виді штрафу в розмірі 300 НМДГ, з позбавленням права керувати транспортними засобами строком на 2 роки та покарання, призначене за вироком місцевого суду від 07.02.2019 у виді позбавлення волі строком на 5 років, від відбування якого ОСОБА_1 на підставі ст. 75 КК звільнено з випробуванням з іспитовим терміном 1 рік, постановлено виконувати самостійно. Цією ж ухвалою виключено з мотивувальної частини вироку місцевого суду від 25.09.2020 відносно ОСОБА_1 за ч. 1 ст. 286 КК посилання на обставину, яка відповідно до ст. 67 КК обтяжує покарання, – рецидив злочинів.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: переглядаючи вирок місцевого суду щодо ОСОБА_1 в апеляційному порядку, суд апеляційної інстанції, хоча і задовольнив апеляційну скаргу прокурора частково, але доводи прокурора про порушення місцевим судом вимог ст. 71 КК при призначенні ОСОБА_1 остаточного покарання за сукупністю вироків належно не перевірів та не навів докладних мотивів для їх спростування.

Положеннями ч. 3 ст. 78 КК встановлено, що у разі вчинення засудженим протягом іспитового строку нового злочину, суд призначає йому покарання за правилами, передбаченими в статтях 71, 72 КК. При цьому факт вчинення особою під час іспитового строку нового кримінального правопорушення (проступку – за ч. 1 ст. 286 КК (в редакції після 01.07.2020) чи злочину за тією ж ч. 1 ст. 286 КК (у редакції до 01.07.2020) вказує на те, що засудженим не було дотримано умов для прийняття рішення про його звільнення судом від призначеного покарання після закінчення іспитового строку на підставі ч. 1 ст. 78 КК.

Разом з цим, положення ч. 3 ст. 78 КК не ставлять можливість застосування положень статей 71, 72 КК у залежність ані від виду кримінального правопорушення (злочин чи кримінальний проступок), ані від форми вини (вчиненого умисно чи з необережності). Ці положення носять імперативний характер і не ставлять вирішення цього питання на розсуд суду (не є сферою дискреційних повноважень суду).

Ураховуючи положення ч. 1 ст. 71 КК, приєднання невідбутої частини покарання, призначеного за попереднім вироком, є обов'язком суду, який призначає покарання за сукупністю вироків. У разі вчинення нового злочину у період іспитового строку при звільненні від відбування покарання з випробуванням невідбутою частиною покарання є раніше призначене покарання в його повному обсязі, за винятком строку попереднього ув'язнення.

Положення ч. 3 ст. 72 КК не тільки не виключають можливості застосування положень статей 70, 71 КК щодо призначення покарання за сукупністю злочинів та за сукупністю вироків, але й прямо вказують на необхідність такого застосування. У той же час ч. 3 ст. 72 КК передбачає не самостійне виконання вироків, якщо одним чи кількома з них призначено покарання у виді штрафу та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, а лише неможливість складення цих покарань з іншими видами покарань при призначенні їх за сукупністю злочинів або за сукупністю вироків і необхідність самостійного (окремого) виконання цих покарань.

Разом з тим, суд апеляційної інстанції, змінюючи вирок місцевого суду щодо ОСОБА_1 у частині призначеного покарання та призначаючи йому остаточне покарання на підставі ст. 71 КК, цих вимог закону не дотримався. З матеріалів кримінального провадження вбачається, що згідно з вироком місцевого суду від 07.02.2019 ОСОБА_1 засуджений за ч. 2 ст. 186 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 5 років та звільнений на підставі статей 75, 76 КК від відбування призначеного за цим вироком покарання з іспитовим терміном 1 рік. 26.06.2019, тобто в період іспитового строку, встановленого вироком місцевого суду від 07.02.2019, ОСОБА_1 вчинив новий злочин, за який його засуджено в цьому кримінальному провадженні.

Суд апеляційної інстанції в порушення приписів ч. 1 ст. 71 КК не призначив ОСОБА_1 остаточне покарання у виді сукупності невідбутої частини покарання за попереднім вироком та покарання за новим вироком.

Детальніше з текстом постанови ВС від 17.08.2021 у справі № 185/10985/19 (провадження № 51-2582км21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99088474>

1.2. Покарання та його види

1.2.1. Закон про кримінальну відповідальність не містить імперативних обмежень щодо можливості позбавлення права керувати транспортними засобами осіб, для яких діяльність, пов'язана з користуванням таким правом, є джерелом доходу. Наявність цієї обставини потребує більш виваженого підходу під час обрання відповідного виду покарання для особи, засудженої за ч. 2 ст. 286 КК, з урахуванням загальних засад справедливості, гуманізму та індивідуалізації

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за вироком місцевого суду ОСОБА_1 засуджено за ч. 2 ст. 286 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк

4 роки без позбавлення права керувати транспортними засобами. На підставі ст. 75 КК ОСОБА_1 звільнено від відбування покарання з випробуванням.

За ухвалою апеляційного суду скасовано вирок місцевого суду в частині призначеного ОСОБА_1 покарання та ухвалено у цій частині новий вирок, яким призначено ОСОБА_1 покарання за ч. 2 ст. 286 КК у виді позбавлення волі на строк 4 роки з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк 1 рік. На підставі ст. 75 КК ОСОБА_1 звільнено від відбування покарання з випробуванням.

У касаційній скарзі засуджений ОСОБА_1 зазначає, що апеляційний суд дійшов необґрунтованого висновку про необхідність призначення йому додаткового покарання у виді позбавлення права керувати транспортними засобами і належним чином не мотивував свого рішення в цій частині, враховуючи, що для ОСОБА_1 керування транспортними засобами є основною діяльністю та єдиним джерелом доходу для сім'ї.

Позиція ККС: залишено без зміни вирок апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: апеляційний суд, переглядаючи вирок суду першої інстанції, задовольнив апеляційну скаргу прокурора у частині призначення ОСОБА_1 додаткового покарання у виді позбавлення права керувати транспортними засобами на строк 1 рік. Вирішуючи питання про призначення ОСОБА_1 додаткового покарання, суд апеляційної інстанції врахував як особу винуватого, так і обставини кримінального правопорушення, яке сталося внаслідок порушення ОСОБА_1 ПДР та потягло за собою тяжкі наслідки у вигляді смерті однієї особи та травмування іншої особи.

Колегія суддів ККС зазначає, що закон про кримінальну відповідальність не містить імперативних обмежень щодо можливості позбавлення права керувати транспортними засобами осіб, для яких діяльність, пов'язана з користуванням таким правом, є джерелом доходу. Наявність цієї обставини потребує лише більш виваженого підходу під час обрання заходу примусу, з урахуванням загальних засад справедливості, гуманізму та індивідуалізації. При цьому ПДР регламентований єдиний порядок дорожнього руху на всій території України, якого повинні неухильно дотримуватися усі його учасники, оскільки автомобіль є джерелом підвищеної небезпеки.

За таких обставин відсутні підстави вважати необґрунтованим рішення апеляційного суду про доцільність призначення ОСОБА_1 додаткового покарання у виді позбавлення права керувати транспортними засобами. Крім того, ОСОБА_1 є директором підприємства, яке в його особі наймає в оренду вантажні транспортні засоби для надання послуг з перевезення вантажів. Тому позбавлення права керувати транспортними засобами самого засудженого не створює перешкод для залучення інших осіб керувати транспортними засобами.

Детальніше з текстом постанови ВС від 10.08.2021 у справі № 137/807/20 (провадження № 51-1576км21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98947806>

1.3. Кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина

1.3.1. Злісне ухилення від сплати аліментів (ст. 164 КК) полягає у тривалому та наполегливому ухиленні від виконання обов'язку зі сплати аліментів шляхом приховування свого місця проживання, роботи, фактичного заробітку або інших грошових надходжень, незважаючи на попередження про кримінальну відповідальність. Для встановлення ознаки злісності немає значення, чи виражалися такі дії винуватої особи у відмові від виконання покладених на неї обов'язків, чи мали форму ігнорування, уявної неспроможності або необізнаності про необхідність їх виконання, оскільки всі ці обставини у будь-якому випадку зумовлюють ухилення від сплати коштів на утримання дітей.

Неможливість особи тривалий час здійснювати грошові перекази для погашення заборгованості за аліментами через її скрутне матеріальне становище, відсутність коштів та через те, що ця особа має на утриманні сім'ю та інших малолітніх дітей, не звільняють цю особу від виконання ним батьківських обов'язків щодо утримання всіх його неповнолітніх дітей та не може свідчити про відсутність підстав притягнення до кримінальної відповідальності за ст. 164 КК

Обставини справи: ОСОБА_1, будучи обізнаним про аліментні зобов'язання та попередженим про кримінальну відповідальність за злісне ухилення від сплати аліментів, ігноруючи вимоги державного виконавця про необхідність виконання аліментних зобов'язань за рішенням районного суду від 13.04.2005, у період часу з 02.03.2009 по 01.08.2019 злісно ухилився від сплати аліментів на утримання своїх неповнолітніх дітей, а саме офіційно не працював та не вживав заходів для офіційного працевлаштування, протягом тривалого часу, працюючи у фізичних осіб-підприємців та приватних осіб і, маючи тимчасовий заробіток, не надавав будь-якої допомоги на утримання дітей. Крім того, перебуваючи на обліку у місцевому центрі зайнятості як безробітний, та, проходячи військову службу за контрактом, отримував допомогу по безробіттю, та йому було нараховано грошове забезпечення, з яких також не здійснювалися відрахування на утримання дітей. У результаті цих протиправних дій ОСОБА_1 утворилася заборгованість зі сплати аліментів за 127 місяців у розмірі 170 403,80 грн.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за вироком місцевого суду ОСОБА_1 засуджено за ч. 1 ст. 164 КК.

За ухвалою апеляційного суду від 10.12.2020 апеляційну скаргу захисника в інтересах обвинуваченого ОСОБА_1 задоволено частково, а вирок місцевого суду змінено в частині періоду скоєння кримінального правопорушення та суми заборгованості за аліментами.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів не погодилася з такими доводами захисника у касаційній скарзі: про неналежне обґрунтування та незазначення

у вирокі, у чому саме полягало злісне ухилення ОСОБА_1 від сплати аліментів; про неповноту судового розгляду, що мала місце через невстановлення місцевим судом того, що ОСОБА_1 місце проживання не змінював, неодноразово працевлаштовувався, від органу державної виконавчої служби не переховувався, жодних виконавчих листів не отримувал; про відсутність злісності від сплати аліментів з боку ОСОБА_1.

Так, злісне ухилення полягає у тривалому та наполегливому ухиленні від виконання обов'язку зі сплати аліментів шляхом приховування свого місця проживання, роботи, фактичного заробітку або інших грошових надходжень, незважаючи на попередження про кримінальну відповідальність. Для встановлення ознаки злісності немає значення, чи такі дії винуваної особи виражалися у прямій відмові від виконання покладених на неї обов'язків, чи мали форму пасивного ігнорування, уявної неспроможності або необізнаності про необхідність їх виконання, оскільки всі ці обставини у будь-якому випадку призводять до ухилення від сплати коштів на утримання дітей.

Місцевий суд, ухвалюючи вирок, не погодився з твердженнями захисника про те, що неналежне виконання державним виконавцем своїх обов'язків з контролю за сплатою аліментів жодним чином не виправдовує дії засудженого, оскільки ОСОБА_1 був обізнаний про свої обов'язки сплачувати аліменти, однак ухилявся від їх виконання. Враховуючи викладене, місцевий суд не встановив обставин, які б перешкождали ОСОБА_1 протягом тривалого часу (понад 10 років) належним чином виконувати покладені на нього законом обов'язки щодо утримання своїх неповнолітніх дітей, що свідчить про злісність ухилення від аліментних зобов'язань.

Вказані обставини частково підтвердив і сам ОСОБА_1, який в судах першої та апеляційної інстанцій повідомляв, що не міг тривалий час здійснювати грошові перекази для погашення заборгованості за аліментами через скрутне матеріальне становище, відсутність коштів, та через те, що має на утриманні сім'ю й інших малолітніх дітей. Однак вказані обставини в будь-якому разі не звільняли ОСОБА_1 від виконання ним батьківських обов'язків щодо утримання всіх його неповнолітніх дітей, а отже не давали йому підстав протягом тривалого часу не сплачувати аліменти, які призначені рішенням місцевого суду від 13.04.2005.

Детальніше з текстом постанови ВС від 19.08.2021 у справі № 175/3922/19 (провадження № 51-352км21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99088596>

1.4. Кримінальні правопорушення проти власності

1.4.1. Кримінальна відповідальність за шахрайство (ст. 190 КК) настає у разі, коли особа усвідомлює, що майно, яким вона заволодіває, не маючи будь-якого дійсного чи уявного права на нього, є чужим для неї. Кримінальна відповідальність за шахрайство пов'язана зі встановленням того, чи усвідомлював винуватий факт заволодіння чужим майном з метою його безоплатного та безповоротного обернення на свою користь (чи третіх осіб) за відсутності законних підстав, збільшення

внаслідок цього власних або третьої особи майнових фондів. Для встановлення ознак шахрайства не є вирішальним, чи усвідомлювала винувата особа, кому саме та на яких підставах належить майно, а також чи заволодіває вона майном з використанням омані власника майна або іншої особи, у володінні якої воно перебуває

Обставини справи: ОСОБА_1, працюючи на посаді слідчого СВ РВ УМВС та розслідуючи кримінальне провадження за фактом заподіяння ОСОБА_3 легких тілесних ушкоджень ОСОБА_4, виніс постанову про закриття кримінального провадження на підставі п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК та того ж дня відомості про прийняте рішення у кримінальному провадженні вніс до ЄРДР, однак всупереч ч. 6 ст. 284 КПК про прийняте рішення не повідомив шляхом надіслання постанови про закриття прокурору у кримінальному провадженні, заявнику, потерпілому. Надалі ОСОБА_1 за пособництва слідчого СВ РВ УМВС ОСОБА_2 у ході зустрічі з ОСОБА_3, на яку його доставив ОСОБА_2, повідомив ОСОБА_3 про можливість прийняття рішення про винесення постанови про закриття вказаного кримінального провадження за умови передання йому неправомірної вигоди в сумі 2000 грн.

Зокрема, за ч. 1 ст. 190 КК ОСОБА_1 інкриміновано заволодіння чужим майном шляхом обману, який виразився у замовчуванні правдивих відомостей щодо стану досудового розслідування у кримінальному провадженні. ОСОБА_1 за попередньою змовою з ОСОБА_2 та за його пособництва у салоні автомобіля одержав від ОСОБА_3 раніше обумовлені грошові кошти в сумі 2000 грн, у такий спосіб заволодівши ними.

У свою чергу ОСОБА_2 органом досудового розслідування обвинувачується у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 5 ст. 27, ч. 1 ст. 364 КК, ч. 5 ст. 27, ч. 1 ст. 190 КК.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за вироком місцевого суду ОСОБА_1 визнано невинуватим у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 190, ч. 1 ст. 364 КК, та виправдано у зв'язку з відсутністю в його діях складу інкримінованих кримінальних правопорушень; ОСОБА_2 визнано невинуватим у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 5 ст. 27 ч. 1 ст. 190, ч. 5 ст. 27 ч. 1 ст. 364 КК, та виправдано у зв'язку з відсутністю в його діях складу інкримінованих кримінальних правопорушень.

Апеляційний суд залишив без зміни вказане рішення.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: в апеляційній скарзі прокурора порушувалося питання про скасування виправдувального вироку щодо ОСОБА_1 та ОСОБА_2 і постановлення нового вироку щодо них. Як на підставу для перегляду судового рішення прокурор посилався на невідповідність висновків суду, викладених у вирокі, фактичним обставинам кримінального провадження, неповноту судового розгляду, істотні порушення вимог кримінального процесуального закону, неправильне застосування закону України про кримінальну відповідальність та порушення правил оцінки доказів.

Апеляційний суд, рішення про відсутність у діях ОСОБА_1 та ОСОБА_2 складу інкримінованого кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 190 КК, обґрунтував тим, що грошові кошти, якими, за версією сторони обвинувачення, заволодів ОСОБА_1 шляхом шахрайства, не належали ОСОБА_3, а були надані співробітниками органу досудового розслідування зі спеціального фонду, цивільного позову в провадженні не подано, а отже, не було встановлено, стосовно кого вчинено шахрайство та кому завдано збитків.

З вказаним колегія суддів ККС не погоджується. Складовою підстави кримінальної відповідальності за шахрайство є усвідомлення суб'єктом злочину того факту, що предмет злочину є для нього чужим, що він заволодіває чужим майном за відсутності будь-якого дійсного чи уявного права на нього. Кримінальна відповідальність за шахрайство пов'язана зі встановленням усвідомлення винним факту заволодіння чужим майном з метою його безоплатного, безповоротного обороту на свою користь (чи третіх осіб) за відсутності законних підстав, збільшення внаслідок цього власних або третьої особи майнових фондів. Усвідомлення винуватою особою, кому саме належить чуже майно та на яких підставах, чи заволодіває він майном, використавши оману власника цього майна, чи оману іншої особи, у володінні якої воно перебуває, не є вирішальним для встановлення ознак кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 190 КК.

Оскільки обман є особливим видом інформаційного (дезінформаційного) впливу, його застосування спрямоване на відображення в свідомості обманутого у перекрученому, спотвореному вигляді фактів чи обставин, що обумовлюють рішення про передачу майна. Винуватий втручається в сферу психічної (інтелектуальної та вольової) діяльності іншої особи, фальсифікує її уявлення про відповідні обставини, вводить цю особу в оману, внаслідок чого вона обирає ту чи іншу лінію поведінки без знання про істинний, дійсний стан справ, її уявлення і судження фальсифіковані, а волевиявлення, та вчинки обумовлені обманними діями винного.

При цьому виникнення умислу передуює заволодінню чужим майном, а обман як спосіб вчинення злочину може виявлятися як у формі дії, так і бездіяльності або поєднувати зазначені форми впливу з метою введення в оману чи підтримання омани, яка виникла поза протиправними діями винуватої особи.

Зміст, значення і обсяг поняття потерпілого в кримінальному праві не збігається поняттям потерпілого у кримінальному процесуальному аспекті, відповідно до якого особа визнається потерпілим згідно з приписами кримінального процесуального закону, внаслідок чого набуває процесуальні права задля реалізації власних інтересів у кримінальному провадженні з моменту, визначеного частинами 2, 3 ст. 55 КПК. При цьому жодна з норм КПК не виключає здійснення досудового розслідування, судового провадження за інкримінованим особі правопорушенням, за відсутності зазначених вище підстав брати участь фізичній чи юридичній особі в кримінальному провадженні як потерпілій. Кримінальний процесуальний закон як форма реалізації кримінально-правових відносин не пов'язує їх втілення за інкримінованим за ч. 1

ст. 190 КК кримінальним правопорушенням з набуттям процесуального статусу потерпілого конкретною особою.

У кримінально-правовому вимірі підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад кримінального правопорушення, передбаченого КК, і в ч. 1 ст. 190 цього Кодексу про потерпілого не йдеться. Криміналізація цього діяння пов'язана і обумовлена його суспільною небезпечністю, що визначається важливістю об'єкта кримінально-правової охорони (в аспекті завдань, визначених у ст. 1 КК) та вартісним критерієм предмета злочину, який віддзеркалює ступінь небезпечності конкретного злочину, де ознаки потерпілого не впливають на кримінальну відповідальність, яка не виключається навіть у разі заволодіння шляхом обману таким чужим майном, яке перебуває у фактичному володінні особи за відсутності аби-яких правомірних підстав.

Детальніше з текстом постанови ВС від 04.08.2021 у справі № 712/10080/15-к (провадження № 51-6060км19) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98881875>

1.5. Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту

1.5.1. Згідно з ч. 3 примітки ст. 289 КК, яка діяла на момент вчинення обвинуваченим кримінального правопорушення, матеріальна шкода, спричинена незаконним заволодінням транспортним засобом, могла полягати виключно у заподіянні реальних збитків. Якщо обвинувачений повернув потерпілому транспортний засіб, яким заволодів, а сам транспортний засіб не зазнав пошкоджень, то відсутнє спричинення реальних збитків власнику, а отже обвинуваченому не може інкримінуватися така кваліфікуюча ознака, як завдання значної матеріальної шкоди (ч. 2 ст. 289 КК)

Обставини справи: ОСОБА_1 та ОСОБА_2, діючи за попередньою змовою групою осіб з особою, матеріали стосовно якої виділено в окреме провадження, прибули на територію лікарні та під приводом скористатися послугами таксі зателефонували ОСОБА_3. Після того як останній приїхав у домовлене місце, ОСОБА_1, ОСОБА_2 і особа, матеріали стосовно якої виділено в окреме провадження, діючи умисно, повторно, із погрозою застосування предмета, схожого на пістолет, завдали удару в голову ОСОБА_3 і заволоділи транспортним засобом, який належить на праві власності ОСОБА_4, але перебуває у користуванні ОСОБА_3, чим спричинили останньому значну матеріальну шкоду на суму 88 366,77 грн.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за вироком місцевого суду визнано винуватими та засуджено за вказані дії за ч. 3 ст. 289 КК як незаконне заволодіння транспортним засобом, вчинене повторно, за попередньою змовою групою осіб, поєднане з насильством, небезпечним для життя та здоров'я потерпілого, що завдало значної матеріальної шкоди, та засуджено ОСОБА_1 за вказане кримінальне правопорушення до покарання у виді позбавлення волі на строк 7 років 8 місяців з конфіскацією всього належного йому майна; ОСОБА_2

– до покарання у виді позбавлення волі на строк 7 років 8 місяців з конфіскацією всього належного йому майна.

Апеляційний суд залишив без зміни вказане рішення.

Позиція ККС: змінено вирок місцевого суду та ухвалу апеляційного суду щодо ОСОБА_1 та ОСОБА_2: виключено із вказаних судових рішень посилання на кваліфікуючу ознаку дій ОСОБА_1 та ОСОБА_2 за ч. 3 ст. 289 КК – завдання значної матеріальної шкоди.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС погодилася з доводами прокурора у касаційній скарзі про допущення судами попередніх інстанцій неправильного застосування закону України про кримінальну відповідальність, а саме врахування наявності в діянні засуджених за ч. 3 ст. 289 КК такої кваліфікуючої ознаки, як завдання значної матеріальної шкоди, оскільки транспортний засіб, яким вони заволоділи, було повернуто працівниками поліції потерпілому без жодних пошкоджень, а тому збитків ОСОБА_3 не завдано.

Як убачається з матеріалів кримінального провадження, вирок місцевого суду дії ОСОБА_1 та ОСОБА_2 кваліфіковано, зокрема, за ч. 3 ст. 289 КК.

Колегія суддів не погоджується з рішеннями судів попередніх інстанцій щодо наявності в діянні ОСОБА_1 і ОСОБА_2 за ч. 3 ст. 289 КК кваліфікуючої ознаки – завдання значної матеріальної шкоди.

Як убачається з матеріалів кримінального провадження, поза увагою місцевого суду та суду апеляційної інстанції залишилася та обставина, що транспортний засіб, яким заволоділи засуджені ОСОБА_1 та ОСОБА_2, було повернуто потерпілому ОСОБА_3. Крім того, з показань потерпілого, наданих у судовому засіданні, не було встановлено того, що транспортний засіб зазнав пошкоджень унаслідок його незаконного заволодіння засудженими. Також з установлених судами обставин не вбачається, що внаслідок їх незаконних дій було заподіяно шкоди транспортному засобу, не містять таких даних і матеріали кримінального провадження.

Таким чином, висновок суду першої інстанції, з яким погодився апеляційний суд, про наявність у діянні ОСОБА_1 та ОСОБА_2 за ч. 3 ст. 289 КК кваліфікуючої ознаки, – завдання значної матеріальної шкоди, є помилковим, оскільки реальних збитків внаслідок незаконного заволодіння транспортним засобом потерпілому ОСОБА_3 не заподіяно.

Виключення однієї з кваліфікуючих ознак діяння засуджених за ч. 3 ст. 289 КК, на думку ВС, не впливає на розмір призначеного засудженим покарання.

Детальніше з текстом постанови ВС від 18.08.2021 у справі № 662/937/17 (провадження № 51-4126км19) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99123668>

1.6. Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг

1.6.1. Кримінальна відповідальність за службову недбалість (ст. 367 КК) настає лише у випадку, коли дії, невиконання чи неналежне виконання яких спричинило передбачені в зазначеній статті наслідки, входили у коло службових обов'язків цієї

службової особи, або якщо обов'язок діяти відповідним чином юридично було включено (законом, указом, постановою, наказом, інструкцією тощо) до кола службових повноважень такої особи.

З суб'єктивної сторони злочин, передбачений ч. 1 ст. 367 КК, характеризується необережністю: злочинною самовпевненістю (службова особа передбачає, що внаслідок невиконання чи неналежного виконання нею своїх службових обов'язків правам і законним інтересам може бути завдано істотну шкоду, але легковажно розраховує на її відвернення) або злочинною недбалістю (службова особа не передбачає, що в результаті її поведінки може бути завдано істотну шкоду, хоча повинна була і могла це передбачити). Формулювання конкретної форми вини в обвинувальному акті у вказаному випадку повинно відповідати вимогам ст. 25 КК

Обставини справи: ОСОБА_1, начальник відділу освіти РДА, у межах наданих повноважень, видала наказ, яким було прийнято у власність відділу освіти на безоплатній основі та одночасно затверджено проєкт «Капітальний ремонт школи (заміна віконних блоків)» кошторисною вартістю 882 708 грн, яка була визначена ПП-1 і перевірена філією «Держбудекспертиза». З метою реалізації цього проєкту через електронну систему публічних закупівель ProZorro було проведено аукціон, переможцем якого стало ТОВ, що запропонувало найбільш вигідну пропозицію (загальна вартість робіт на суму 759 000 грн). Між вказаним ТОВ і відділом освіти РДА було укладено договір на виконання ремонтних робіт за вказаним вище проєктом, однак цей договір було розірвано за взаємною згодою сторін. ОСОБА_1 направила директору ПП-1 як розробнику проєкту лист з проханням про внесення змін до нього, що було задоволено.

У подальшому ОСОБА_1 прийняла рішення про виключення із погодженого раніше переліку такого виду робіт, як улаштування внутрішніх відкосів ПВХ-плитою, хоча їх вартість була включена в загальну вартість робіт за договором. ОСОБА_1 без офіційного погодження змін до проєктної документації з проєктною організацією, без проведення повторної державної будівельної експертизи зміненого проєкту особисто підписала контракт на суму 772 383 грн на будівництво вказаного об'єкту, та договірну ціну до цього контракту, які були розроблені не проєктною організацією, що мала здійснювати авторський нагляд (ПП-1), а підрядною організацією (ПП-2). У договірній ціні, підписаній ОСОБА_1, було замінено порівняно з проєктом віконні блоки з однокамерним склопакетом та фурнітурою, з одночасним виключенням робіт з улаштування відкосів, які були передбачені проєктом.

У подальшому ОСОБА_1 особисто затвердила акт, в якому були відсутні позиції щодо улаштування відкосів як штукатуркою (що передбачалося первинним проєктом), так і ПВХ-плитою (про що йшлося у її офіційному листі, адресованому ПП-1, та у листі даного підприємства).

Також, при проведенні взаєморозрахунків за обсяги виконаних робіт, ОСОБА_1 ні особисто, ні шляхом надання доручення або вказівки підлеглим працівникам, в тому числі керівнику господарчої групи відділу освіти, не здійснила аналізу цін

на ринку будівельних матеріалів в області та не використала інформацію про середньозважені та усереднені ціни для порівняння їх з тими, що були зазначені в ціновій пропозиції ПП-2 та ФОП.

На підставі поданих відділом освіти РДА документів, підрядні роботи були оплачені повністю на загальну суму 772 383 грн, унаслідок чого адміністрації було спричинено збитки в сумі 205 828,60 грн у вигляді втрати грошових активів через надмірне перерахування (сплату) бюджетних коштів за проведений ремонт.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за вироком місцевого суду ОСОБА_1 визнано невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 367 КК, та виправдано за відсутності в її діях складу кримінального правопорушення.

Апеляційний суд залишив без зміни вирок місцевого суду.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: системний аналіз положень ст. 367 КК дає підстави вважати, що відповідальність за цією нормою настає лише у випадку, якщо дії, невиконання чи неналежне виконання яких спричинило передбачені в зазначеній статті наслідки, входили у коло службових обов'язків цієї службової особи, або якщо обов'язок діяти відповідним чином юридично було включено (законом, указом, постановою, наказом, інструкцією тощо) до кола службових повноважень такої особи.

Як встановлено судами першої та апеляційної інстанцій, у пред'явленому ОСОБА_1 формулюванні обвинувачення за ч. 2 ст. 367 КК не зазначено, які саме конкретно службові обов'язки не виконала ОСОБА_1 та причинний зв'язок між невиконанням цих обов'язків і завданням тяжких наслідків, натомість по суті обвинувачення зводиться до переліку загальних обов'язків ОСОБА_1 як начальника відділу освіти, визначених Положенням про відділ освіти РДА та Посадовою інструкцією начальника відділу освіти РДА. При цьому у вказаній посадовій інструкції не зазначені такі обов'язки, як здійснення контролю за проведенням ремонтних робіт, перевірка джерел придбання будівельних матеріалів та відповідність їх проектній документації, ініціювання внесення змін до договору підряду, вимагання розірвання договору підряду та відшкодування збитків за наявності істотних порушень підрядником умов договору, здійснення аналізу цін на ринку та використання інформації про середньозважені та усереднені ціни для співставлення їх з тими, що були зазначені в ціновій пропозиції.

Тобто, в даному випадку ОСОБА_1 не може нести відповідальність за невиконання чи неналежне виконання своїх службових обов'язків через недбале чи несумлінне ставлення до них, оскільки на неї фактично не покладалися обов'язки, які б передбачали вчинення дій, наведених в обвинуваченні.

Посилання на невиконання ОСОБА_1 інших вимог законодавства та нормативних актів, перелічених в обвинувальному акті, які нібито були їй відомі, апеляційний суд обґрунтовано визнав недоведеними, такими, що не підтверджуються будь-якими доказами у кримінальному провадженні, та є лише припущеннями.

Крім того, з суб'єктивної сторони злочин, передбачений ч. 1 ст. 367 КК, характеризується злочинною самовпевненістю (службова особа передбачає, що внаслідок невиконання чи неналежного виконання нею своїх службових обов'язків правам і законним інтересам може бути завдано істотну шкоду, але легковажно розраховує на її відвернення) або злочинною недбалістю (службова особа не передбачає, що в результаті її поведінки може бути завдано істотну шкоду, хоча повинна була і могла це передбачити).

Службова недбалість – це злочин, який може бути вчинений виключно з необережності, у зв'язку із чим наведене в обвинувальному акті формулювання форми вини ОСОБА_1 («поставила інтереси юридичних осіб вище державних інтересів, хоча повинна була і могла їх захистити та використати надані їй за посадою можливості»), не відповідає вимогам статей 24, 25 КК, беручи до уваги той факт, що необережність і умисел є різними формами вини, що виключають одна одну.

Детальніше з текстом постанови ВС від 17.08.2021 у справі № 484/1376/18 (провадження № 51-3490км21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99123656>

РОЗДІЛ 2. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

2.1. Суд і підсудність

2.1.1. Повторна участь судді у кримінальному провадженні неприпустима (ст. 76 КПК). Повторною участю судді у кримінальному провадженні не вважається розгляд апеляційної скарги на ухвалу місцевого суду про повернення обвинувального акта прокурора та постановлення вироку апеляційного суду за результатами розгляду цього кримінального провадження однією і тією ж колегією суддів апеляційного суду з огляду на те, що розгляд апеляційної скарги прокурора на ухвалу про повернення обвинувального акта здійснювався не під час досудового розслідування, а при перегляді вказаного рішення місцевого суду не проводиться розгляд кримінального провадження по суті

Обставини справи: засуджений оскаржив до ВС вирок апеляційного суду, яким було скасовано вирок місцевого суду та призначено ОСОБА_1 покарання за ч. 2 ст. 286 КК у виді позбавлення волі на строк 4 роки з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк 1 рік. На підставі ст. 75 КК ОСОБА_1 звільнено від відбування покарання з випробуванням з іспитовим строком. У касаційній скарзі відзначається, що перегляд вироку місцевого суду в апеляційному порядку здійснювався незаконним складом суду, оскільки судді вже брали участь у цьому кримінальному провадженні під час розгляду апеляційної скарги прокурора на ухвалу місцевого суду про повернення обвинувального акту прокурору, та за відсутності потерпілого.

Позиція ККС: залишено без зміни вирок апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ВС визнала безпідставними вказані доводи касаційної скарги.

Так, для забезпечення вимог процесуальної форми щодо недопущення сторонніх впливів на прийняття процесуальних рішень у кримінальному процесі України законодавцем закріплено інститут самовідводу, відводу, який передбачає інструменти для усунення упередженої службової особи від здійснення розслідування та судового розгляду кримінального провадження, сприяє підвищенню рівня довіри громадськості до суду та винесених ним рішень. До обставин, що виключають участь судді (слідчого судді) у кримінальному провадженні та забезпечують неупередженість суддів належить така підстава для самовідводу, відводу, як недопустимість їх повторної участі у кримінальному провадженні (ст. 76 КПК).

Як убачається з матеріалів справи, 19.10.2020 колегією суддів апеляційного суду було постановлено судові рішення про скасування ухвали місцевого суду від 07.08.2020 про повернення обвинувального акту прокурора. Оскаржуваний у касаційному порядку вирок апеляційного суду від 15.03.2021 щодо ОСОБА_1 також постановлений за участю вказаних суддів. Проте ці обставини не можна визнати повторною участю судді в цьому кримінальному провадженні в розумінні положень

ст. 76 КПК, оскільки розгляд апеляційної скарги прокурора на ухвалу про повернення обвинувального акта здійснювався не під час досудового розслідування, а також при перегляді вказаного рішення місцевого суду не проводився розгляд кримінального провадження по суті.

Під час апеляційного розгляду засудженим відводи не заявлялися, про що свідчать журнал судового засідання та технічний носій інформації, на якому зафіксовано судовий процес у суді апеляційної інстанції. Інших обґрунтувань, які би свідчили про будь-яку можливу упередженість колегії суддів апеляційного суду під час розгляду кримінального провадження ОСОБА_1 не наведено.

Детальніше з текстом постанови ВС від 10.08.2021 у справі № 137/807/20 (провадження № 51-1576км21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98947806>

2.2. Сторона обвинувачення

2.2.1. Визначення керівником органу досудового розслідування слідчого на підставі процесуального документа – доручення, а не постанови, не є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за вироком місцевого суду ОСОБА_1 засуджено за ч. 1 ст. 121 КК. Апеляційний суд залишив вказаний вирок без зміни.

Засуджений у касаційній скарзі, зокрема, вказує, що досудове розслідування у кримінальному провадженні здійснювалося неповноважним слідчим, оскільки в матеріалах справи відсутня постанова керівника органу досудового розслідування про призначення слідчого для здійснення досудового розслідування, а тому він вважає, що всі зібрані у справі докази є недопустимими.

Позиція ККС: залишено без зміни судові рішення щодо ОСОБА_1.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів визнала безпідставними вказані вище доводи засудженого. В матеріалах цього кримінального провадження відсутня постанова керівника органу досудового розслідування про визначення слідчого, але міститься письмове доручення 04.11.2018, яким начальник СВ ВП ГУ НП доручає старшому слідчому цього відділу провести досудове розслідування у цьому кримінальному провадженні, а 06.11.2018 аналогічним дорученням здійснення досудового розслідування доручено іншому слідчому.

З урахуванням того, що порядок визначення прокурора і слідчого в конкретному кримінальному провадженні врегульований у чинному КПК у різних статтях, але ці норми містять схожі формулювання, колегія суддів направила це кримінальне провадження на розгляд ОП для вирішення питання, зокрема, щодо подібності правовідносин в питаннях порядку призначення (визначення) слідчого (як у цій справі) та призначення (визначення) прокурора (що було предметом розгляду, ОП у справі № 754/7061/15).

Ухвалою ОП від 10.06.2021 кримінальне провадження, що розглядається було повернуто для розгляду колегією суддів.

ОП, зокрема, зауважила, що порушені у вказаних кримінальних провадженнях правові питання є очевидно відмінними. На обґрунтування такої позиції ОП вказала, що в її рішенні від 22.02.2021 сформульовано правовий висновок у результаті розгляду правової ситуації, яка була обумовлена відсутністю у матеріалах досудового розслідування постанови про призначення прокурора або ж відсутністю підпису прокурора на такій постанові. У ньому не ставилося і не вирішувалося питання про можливість підтвердження повноважень процесуальної особи на участь у досудовому розслідуванні у конкретному кримінальному провадженні іншим (ніж постанова) процесуальним документом – на підставі доручення. Таким чином, вказаний правовий висновок не містить орієнтирів про альтернативність процесуальних засобів (доручення чи постанова) у питанні підтвердження повноважень різних процесуальних осіб сторони обвинувачення.

Окрім того, ОП щодо відсутності подібності правовідносин у вказаних кримінальних провадженнях (у цьому і № 754/7061/15) зауважила на тому, що в них йдеться про різних процесуальних суб'єктів. Так, правовий висновок у постанові ОП від 22.02.2021 стосується порядку призначення прокурора у конкретному кримінальному провадженні, тоді як у розглядуваному кримінальному провадженні вказується на визначення слідчого шляхом надання письмового доручення начальника слідчого відділу. До того ж схожість нормативного регулювання порядку визначення прокурора і слідчого, на думку ОП, не є лише способом закріплення нормативних приписів, які регламентують різні за своїм змістом правовідносини, а тому спосіб правової регламентації не є свідченням однаковості процесуальних статусів та повноважень.

Передаючи це кримінальне провадження на розгляд ОП, колегія суддів, зокрема, посилалася на рішення ВС у постановах від 17.03.2021 у справі № 281/422/18 (провадження № 51-5167км20) та 24.03.2021 у справі № 127/10042/18 (провадження № 51-6058км20), де було вказано на обов'язковість прийняття рішення про визначення уповноважених осіб, які здійснюватимуть повноваження слідчих у конкретному кримінальному провадженні, у формі постанови. Такий висновок колегії суддів, окрім іншого, обґрунтували посиланням на висновок ОП у справі № 754/7061/15.

Разом з тим ОП, повертаючи кримінальне провадження на розгляд колегії суддів, вказала, що наведене ілюструє інтерпретацію при застосуванні колегіями суддів вказаного правового висновку, оскільки у змісті зазначених судових рішень визнається лише узгодженість правового висновку з розглядуваними правовідносинами, а отже, йдеться про тенденцію в застосуванні, а не вказівку на ідентичність.

Отже, зважаючи на наведені висновки ОП, викладені в ухвалі від 10.06.2021, колегія суддів, розглядаючи доводи касаційної скарги засудженого в цій частині, доходить такого висновку.

У ст. 110 КПК, на яку посилається ОСОБА_1, дійсно зазначено, що рішення слідчого, прокурора приймається у формі постанови. Однак за змістом пунктів 8, 17 ч. 1 ст. 3 цього Кодексу керівник органу досудового розслідування і слідчий є самостійними суб'єктами, повноваження яких визначені в окремих статтях КПК (статті 39 та 40). Положення ст. 110 КПК не містять імперативних приписів про те, що керівник органу досудового розслідування приймає своє рішення у формі постанов. Повноваження керівника органу досудового розслідування визначати слідчого (слідчих), який здійснюватиме досудове розслідування, у формі письмового «доручення», яке містить ті самі реквізити, що й постанова, зокрема: посада особи керівника органу досудового розслідування, час і місце складання доручення, підстави для його винесення (статті 39, 214 КПК), номер кримінального провадження, внесеного до ЄРДР, попередню правову кваліфікацію та вказівки щодо проведення якісного, ефективного і оперативного досудового розслідування (як у цій справі), не суперечить вимогам ст. 39 КПК і є достатнім документом для наділення такого слідчого повноваженнями здійснювати досудове розслідування у конкретному кримінальному провадженні.

Прийняття рішення саме у такій письмовій формі (а не у формі постанови) не свідчить, що досудове розслідування здійснювалося неуповноваженою особою, і що отримані під час такого розслідування докази є недопустимими на цих підставах.

Ураховуючи викладене, ВС не вважає істотним порушенням вимог процесуального закону (ст. 412 КПК) визначення керівником органу досудового розслідування слідчого на підставі процесуального документа – доручення.

Детальніше з текстом постанови ВС від 25.08.2021 у справі № 663/267/19 (провадження № 51-3344км20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99277907>

2.3. Доказування

2.3.1. Висновок судового експерта, в якому зазначається лише можлива вартість предмета експертизи у відповідний період часу, вказує виключно на припущення про розмір нібито завданої майнової шкоди державі та не може визнаватися належним доказом у кримінальному провадженні за ст. 367 КК.

Неодноразове ініціювання органом досудового розслідування проведення додаткових судових експертиз, на розгляд яких ставилося питання про вартість предмета, що досліджувався під час проведення первинної експертизи, та розмір збитків, заподіяних державному бюджету, може свідчити про наявність у сторони обвинувачення сумнівів з приводу дійсного підтвердження таких збитків

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за вироком місцевого суду ОСОБА_1 визнано невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 367 КК, та виправдано за відсутності в її діях складу кримінального правопорушення.

Апеляційний суд вирок місцевого суду залишив без зміни.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: висновок судового експерта, на який посилається сторона обвинувачення в обґрунтування спричинення діями ОСОБА_1 збитків державі та відповідно до якого середня ринкова вартість 1 м² металопластикового вікна (віконного блоку) з однокамерним енергозберігаючим склопакетом та фурнітурою за цінами первинного ринку станом на грудень 2016 р., могла становити 825,75 грн, внаслідок чого РДА завдано майнової шкоди на суму 205 828,60 грн, обґрунтовано не був визнаний місцевим та апеляційним судами належним доказом, оскільки у ньому зазначений лише можливий показник середньої ціни за 1 м² металопластикового вікна у вказаний період часу. Тому й сума нібито завданої майнової шкоди державі також є припущенням.

До того ж за матеріалами справи після вказаної експертизи орган досудового розслідування неодноразово ініціював проведення додаткових судових експертиз та направляв до експертних установ відповідні постанови, в яких в черговий раз ставив питання про вартість вікон та розмір збитків, спричинених державному бюджету, що може свідчити про наявність у сторони обвинувачення сумніві з приводу дійсного підтвердження таких збитків.

Разом з цим, проведення повторної судової експертизи на підставі постанови органу досудового розслідування було визнане неможливим у зв'язку з тим, що цінові пропозиції щодо вартості 1 м² металопластикового вікна відсутні, як і не існує пропозицій щодо ринкової вартості конкретних вікон, оскільки ринкову вартість для індивідуального виробу неможливо встановити порівняльним підходом. Тому встановити ринкову вартість виробів, металопластикових вікон, та вартість 1 м² металопластикового вікна неможливо.

Крім того, для спростування даних висновку експерта, покладеного органом досудового розслідування в основу обвинувачення ОСОБА_1 у вчиненні інкримінованого їй злочину, стороною захисту було надано висновок експертного дослідження НДЕКЦ МВС, проведеного за заявою ОСОБА_1, за даними якого вартість 1 м² металопластикового вікна (віконного блоку) марки з однокамерним енергозберігаючим склопакетом та фурнітурою за цінами первинного ринку станом на грудень 2016 р. залежно від розміру віконного блоку та його типу, могла становити від 1187,20 грн до 2029,09 грн. Доводи прокурора щодо недопустимості як доказу вказаного висновку експертного дослідження у зв'язку з невідповідністю його вимогам кримінального процесуального закону, оскільки у ньому відсутнє попередження експерта про відповідальність за завідомо неправдивий висновок, є безпідставними.

З урахуванням викладеного, суд апеляційної інстанції обґрунтовано погодився з висновком суду першої інстанції про відсутність реальної шкоди державі, нібито спричиненої діями або бездіяльністю ОСОБА_1.

Детальніше з текстом постанови ВС від 17.08.2021 у справі № 484/1376/18 (провадження № 51-3490км21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99123656>

2.4. Відшкодування (компенсація) шкоди у кримінальному провадженні, цивільний позов, виплата винагороди викривачу

2.4.1. У разі звільнення особи від кримінальної відповідальності на підставі ст. 49 КК та закриття кримінального провадження цивільний позов у кримінальному провадженні не підлягає вирішенню по суті та може бути розглянутий у порядку цивільного судочинства.

Цивільний позивач у кримінальному провадженні звільняється від сплати судового збору за подання позовів про відшкодування будь-якої шкоди, завданої в результаті вчинення кримінального правопорушення

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за вироком місцевого суду ОСОБА_2 визнано винуватою у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 286 КК. Задоволено частково цивільний позов потерпілої ОСОБА_1.

За ухвалою апеляційного суду вирок місцевого суду стосовно ОСОБА_2 у частині задоволення відшкодування моральної шкоди залишено без зміни, а в частині відшкодування матеріальної шкоди скасовано та призначено новий судовий розгляд у порядку цивільного судочинства в суді першої інстанції. Ухвалено повернути потерпілій ОСОБА_1 сплачений судовий збір у розмірі 704,80 грн.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду, крім рішення про призначення в суді першої інстанції нового розгляду в порядку цивільного судочинства позову потерпілої щодо відшкодування матеріальної шкоди. Цивільний позов потерпілої про стягнення моральної шкоди залишено без розгляду. Судовий збір у сумі 704,80 грн повернуто потерпілій ОСОБА_1.

Обґрунтування позиції ККС: за змістом ст. 129 КПК суд наділений правом вирішення цивільного позову у кримінальному провадженні лише при ухваленні вироку або постановленні ухвали про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру. Тому у випадку звільнення особи від кримінальної відповідальності на підставі ст. 49 КК та закриття кримінального провадження цивільний позов у кримінальному провадженні не підлягає вирішенню по суті, натомість може бути розглянутий в порядку цивільного судочинства. Звільнення від кримінальної відповідальності за ст. 49 КК (закінчення строків давності) є безумовним і здійснюється судом незалежно від факту примирення з потерпілим, відшкодування обвинуваченим шкоди потерпілому, щирого каяття тощо.

Під час розгляду вказаного кримінального провадження суд апеляційної інстанції не врахував наведених положень закону з огляду на таке. Як вбачається з матеріалів кримінального провадження, в апеляційній скарзі сторона захисту з урахуванням змінених доводів просила скасувати вирок місцевого суду, закрити кримінальне провадження стосовно ОСОБА_2 та на підставі ст. 49 КК звільнити її від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності. Крім того, сторона захисту вказувала на допущені судом першої інстанції порушення норм

процесуального та матеріального права під час вирішення цивільного позову, оскільки стягнута з обвинуваченої на користь потерпілої сума є безпідставною та недоведеною в судовому засіданні.

При цьому ОСОБА_2, хоча не погоджувалася з вироком місцевого суду в частині вирішення цивільного позову, в судовому засіданні підтримала подане клопотання та просила закрити кримінальне провадження щодо неї у зв'язку з закінченням строків давності.

Однак апеляційний суд усупереч вищезазначеним вимогам закону визнав вирок місцевого суду в частині призначеного ОСОБА_2 покарання законним і обґрунтованим, вирішив цивільний позов по суті, ухвалив рішення про залишення без зміни вироку стосовно ОСОБА_2 у частині задоволення вимог про відшкодування моральної шкоди та постановив скасувати цей вирок у частині відшкодування матеріальної шкоди і призначити в зазначеній частині новий судовий розгляд у порядку цивільного судочинства в суді першої інстанції, лише після цього суд ухвалив рішення щодо звільнення ОСОБА_2 від кримінальної відповідальності у порядку, передбаченому ст. 49 КК.

З огляду на те, що у вказаному кримінальному провадженні на стадії апеляційного розгляду були наявні всі підстави для його закриття згідно з п. 1 ч. 2 ст. 284 КПК, апеляційний суд зобов'язаний був невідкладно розглянути заявлене клопотання і був позбавлений можливості перевіряти законність, обґрунтованість та вмотивованість вироку місцевого суду в частині призначеного ОСОБА_2 покарання й вирішувати по суті питання щодо цивільного позову. Таким чином, колегія суддів доходить висновку, що суд апеляційної інстанції, хоча і дійшов правильного висновку про необхідність звільнення від кримінальної відповідальності ОСОБА_2 на підставі ст. 49 КК, допустив порушення вимог кримінального процесуального закону, яке за ч. 1 ст. 412 КПК є істотним, оскільки перешкодило ухваленню законного та обґрунтованого судового рішення.

Виходячи з наведеного, доводи касаційної скарги захисника в інтересах ОСОБА_2, провадження стосовно якої закрито, є обґрунтованими, однак підлягають частковому задоволенню з огляду на таке.

Зважаючи на те, що ОСОБА_2 повинен бути звільнений від кримінальної відповідальності за ч. 1 ст. 286 КК у зв'язку з закінченням строків давності, передбачених ст. 49 КК, вирок місцевого суду щодо ОСОБА_2 підлягає скасуванню. Крім того, ухвалу апеляційного суду стосовно неї також необхідно скасувати, крім рішення про скасування вироку в частині відшкодування матеріальної шкоди та призначення в суді першої інстанції нового розгляду в порядку цивільного судочинства.

Також, зважаючи на те, що ВС погодився з висновком апеляційного суду щодо необхідності звільнення від кримінальної відповідальності ОСОБА_2 на підставі ст. 49 КК та на закриття щодо неї кримінального провадження, цивільний позов потерпілої ОСОБА_1 про стягнення моральної шкоди слід залишити без розгляду, що не перешкоджає потерпілій звернутися з цим позовом в порядку цивільного

судочинства, оскільки закриття справи на підставах, зазначених у п. 1 ч. 2 ст. 284 КПК, не звільняє особу від обов'язку відшкодувати заподіяну їй діями шкоду.

Водночас сплата потерпілою судового збору при подачі цивільного позову не була необхідною, оскільки з огляду на положення пунктів 2, 6 ч. 1 ст. 5 Закону України «Про судовий збір» від сплати судового збору під час розгляду справи в усіх судових інстанціях звільняються позивачі: у справах про відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, а також смертю фізичної особи; у справах про відшкодування матеріальних збитків, завданих внаслідок вчинення кримінального правопорушення. Вказані правові норми підлягають застосуванню щодо позовів про відшкодування будь-якої шкоди (майнової та моральної), завданої в результаті її заподіяння, за які відповідач несе цивільну відповідальність згідно із законом. Отже, цивільні позивачі у кримінальних провадженнях звільняються від сплати судового збору за подання позовів про відшкодування будь-якої шкоди, завданої в результаті вчинення кримінального правопорушення, незалежно від об'єкта посягань. У зв'язку з цим судовий збір, сплачений потерпілою ОСОБА_1, підлягає поверненню їй.

Детальніше з текстом постанови ВС від 16.08.2021 у справі № 644/7193/17 (провадження № 51-2271км21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99123678>

2.4.2. У разі постановлення ухвали про закриття кримінального провадження у зв'язку зі звільненням особи від кримінальної відповідальності заявлений у кримінальному провадженні цивільний позов залишається без розгляду, а не вирішується по суті. У такому випадку позивач вправі вирішити свої вимоги в порядку цивільного судочинства

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за ухвалою місцевого суду ОСОБА_1 звільнено від кримінальної відповідальності за ч. 1 ст. 286 КК на підставі ст. 46 КК у зв'язку з примиренням його з потерпілим, а кримінальне провадження щодо нього закрито (п. 1 ч. 2 ст. 284 КПК). Постановлено цивільний позов Державної екологічної інспекції, якій належить автомобіль, пошкоджений внаслідок ДТП, до ОСОБА_1 про відшкодування матеріальної шкоди, завданої внаслідок вчинення кримінального правопорушення, залишити без розгляду.

Апеляційний суд залишив без зміни ухвалу місцевого суду.

Позиці ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів визнала необґрунтованими доводи у касаційній скарзі прокурора, який стверджує, що судом першої інстанції безпідставно застосовано положення ст. 46 КК, оскільки ним не відшкодовано шкоду, завдану Державній екологічній інспекції, якій належить автомобіль, пошкоджений внаслідок ДТП.

Ураховуючи положення ст. 46 КК, ч. 1 ст. 285, ч. 4 ст. 286 КПК, та як впливає з матеріалів справи, під час судового розгляду кримінального провадження за обвинуваченням ОСОБА_1 за ч. 1 ст. 286 КК сторона захисту звернулася до суду з клопотанням про звільнення ОСОБА_1 від кримінальної відповідальності у зв'язку

з примиренням останнього з потерпілою. При цьому до клопотання захисник долучив заяву ОСОБА_3 про те, що їй повністю відшкодовано завдану шкоду, вона не має до ОСОБА_1 претензій матеріального та морального характеру і просить звільнити його від кримінальної відповідальності, а кримінальне провадження закрити.

З урахуванням того, що ОСОБА_1 обвинувачувався у вчиненні вперше необережного нетяжкого злочину, примирився з потерпілою та повністю відшкодував їй завдані збитки, місцевий суд (з яким обґрунтовано погодився й суд апеляційної інстанції) за результатами розгляду клопотання захисника звільнив ОСОБА_1 від кримінальної відповідальності за ч. 1 ст. 286 КК на підставі ст. 46 КК (у зв'язку з примиренням його з потерпілою), а кримінальне провадження закрити.

Колегія суддів погоджується з таким рішенням судових інстанцій, оскільки воно відповідає нормам матеріального та процесуального права.

Доводи, наведені в касаційних скаргах прокурора та цивільного позивача щодо незастосовності до ОСОБА_1 положень ст. 46 КК, оскільки ним не відшкодовано шкоду, завдану Державній екологічній інспекції, якій належав автомобіль, пошкоджений у ДТП, є неприйнятними з таких підстав.

За змістом ст. 46 КК передумовою цього виду звільнення від кримінальної відповідальності є вчинення особою вперше кримінального проступку або необережного нетяжкого злочину. Особливістю такого проступку або злочину в цьому випадку є обов'язкова наявність потерпілого, тобто особи, якій завдано моральної, фізичної або майнової шкоди і яка визнана потерпілим відповідно до ст. 55 КПК. Підставами (умовами) для звільнення особи від кримінальної відповідальності за ст. 46 КК є наявність двох складових, взятих у своїй єдності: це примирення особи, яка вперше вчинила кримінальний проступок або необережний нетяжкий злочин, з потерпілим від цього кримінального правопорушення; відшкодування зазначеною особою завданих нею збитків або усунення заподіяної шкоди.

Примирення винної особи з потерпілим – це акт прощення ним цієї особи в результаті вільного волевиявлення. Внаслідок такого примирення потерпілий не наполягає на притягненні до кримінальної відповідальності винної особи, а остання відшкодовує завдані нею збитки або усуває заподіяну шкоду. При цьому саме потерпіла особа в даному випадку пропонує конкретні форми та механізм такого відшкодування або усунення. Якщо ж потерпілий незадоволений відшкодуванням, то застосування ст. 46 КК є неможливим.

Таким чином, законодавець у ст. 46 КК передбачив обов'язкову підставу (умову) для застосування цього виду звільнення від кримінальної відповідальності – це відшкодування винуватим потерпілому завданих ним внаслідок вчинення кримінального проступку або необережного нетяжкого злочину збитків або усунення заподіяної шкоди. У провадженні, що розглядається, це потерпіла ОСОБА_3, якій ОСОБА_1 у повному обсязі і відшкодовано завдану шкоду.

Колегія суддів погоджується і з рішеннями судових інстанцій щодо залишення без розгляду цивільного позову Державної екологічної інспекції до ОСОБА_1 про відшкодування завданої матеріальної шкоди.

Закриття кримінального провадження у зв'язку зі звільненням особи від кримінальної відповідальності (п. 1 ч. 2 ст. 284 КПК) є nereабілітуючою підставою, а тому така особа не звільняється від обов'язку відшкодувати заподіяну їй діями шкоду.

Водночас у разі постановлення ухвали про закриття кримінального провадження у зв'язку зі звільненням особи від кримінальної відповідальності заявлений у кримінальному провадженні цивільний позов по суті не вирішується, а залишається без розгляду. У такому випадку позивач вправі вирішити свої вимоги в порядку цивільного судочинства.

Наведене обґрунтовано впливає з положень ч. 1 ст. 129 КПК, згідно з якими вирішення цивільного позову по суті заявлених вимог можливо лише у разі ухвалення обвинувального вироку або постановлення ухвали про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру. У такому випадку суд залежно від доведеності підстав і розміру позову задовольняє цивільний позов повністю або частково чи відмовляє в ньому.

Отже, доводи в касаційній скарзі цивільного позивача щодо помилковості рішень судових інстанцій про залишення цивільного позову без розгляду позбавлені підстав.

Доводи цивільного позивача в касаційній скарзі щодо недослідження апеляційним судом наданих ним доказів на підтвердження факту заподіяння матеріальних збитків кримінальним правопорушенням, вчиненим ОСОБА_1, є неприйнятними.

Заявлений Державною екологічною інспекцією до ОСОБА_1 цивільний позов місцевим судом залишений без розгляду. Погодившись із таким рішенням за наслідками апеляційного розгляду, апеляційний суд не мав процесуальних повноважень досліджувати надані позивачем докази, якими він обґрунтовував свої позовні вимоги.

Підсумовуючи наведене, колегія суддів констатує, що у справі правильно застосовано закон України про кримінальну відповідальність та не встановлено істотних порушень вимог кримінального процесуального закону.

Детальніше з текстом постанови ВС від 10.07.2021 у справі № 161/694/20 (провадження № 51-811км21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99009862>

2.5. Слідчі (розшукові) дії

2.5.1. Протокол пред'явлення особи для впізнання є недопустимим доказом у разі, коли до початку впізнання свідок знав, на якому місці буде стояти особа, яку він буде впізнавати, а під час проведення впізнання не застосовувалися технічні засоби фіксації та до протоколу проведення цієї слідчої дії не додано фотознімки, які відображають перебіг процедури пред'явлення особи для впізнання

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за вироком місцевого суду ОСОБА_1 за ч. 1 ст. 121 КК визнано невинуватим та виправдано на підставі

недоведеності, що кримінальне правопорушення вчинене обвинуваченим (п. 2 ч. 1 ст. 373 КПК).

За ухвалою апеляційного суду виправдувальний вирок щодо ОСОБА_1 залишено без зміни.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів встановила, що судами попередніх інстанцій у справі правильно визнано недопустимими як докази протокол пред'явлення особи для впізнання за фотознімками від 09.11.2013 та протокол впізнання від 21.10.2013.

Правила ст. 228 КПК установлюють вимоги до проведення такої слідчої дії, як пред'явлення особи для впізнання, недотримання яких має наслідком визнання відповідного протоколу недопустимим доказом, тобто таким, що отриманий з порушенням порядку, встановленого КПК.

Як видно з дослідженого судом першої інстанції протоколу від 09.11.2013, потерпілий ОСОБА_2 серед чотирьох фотознімків впізнав на фото № 3 зліва направо хлопця, як хлопця № 1, який завдав йому 19.10.2013 ножові поранення. Проте з цього протоколу незрозуміло, кого ж саме впізнав потерпілий: хлопця на фото № 1 чи № 3. Також із чотирьох фотознімків, наданих для впізнання, три відрізняються від фотознімку ОСОБА_1 за розміром зображення, фото останнього є значно більшим.

Крім того, як правильно звернув увагу місцевий суд, сам протокол слідчої дії не містить опису зовнішнього вигляду, прикмет або сукупності ознак, за якими ОСОБА_2 може впізнати особу, що завдала йому поранення, а також обставин, за яких потерпілий бачив цю особу. Що стосується опису ознак, за якими потерпілий впізнав ОСОБА_1, то вони мають лише загальний характер. Також судом правильно звернуто увагу і на те, що закон допускає впізнання за фотознімками або матеріалами відеозапису в разі необхідності, тобто за реальної неможливості забезпечення присутності особи, яка підлягає впізнанню. Втім, причин, з яких дану слідчу дію було проведено за відсутності ОСОБА_1, не зазначено.

Частиною 2 ст. 228 КПК передбачено, що особа, яка підлягає впізнанню, пред'являється особі, яка впізнає, разом з іншими особами тієї ж статі, яких має бути не менше трьох і які не мають різких відмінностей у віці, зовнішності та одязі. Перед тим як пред'явити особу для впізнання, їй пропонується у відсутності особи, яка впізнає, зайняти будь-яке місце серед інших осіб, які пред'являються для впізнання. З дослідженого судом першої інстанції протоколу пред'явлення особи для впізнання від 21.10.2013 видно, що перед впізнанням у свідка ОСОБА_4 було з'ясовано, чи може він впізнати особу, та поставлено йому питання про зовнішній вигляд і про прикмети цієї особи, а також про обставини, за яких він її бачив. Проте на запитання слідчого свідок відповів, що особа, яка стоїть першою від входу в кабінет, має куртку такого ж кольору, яку мав хлопець, який 19.10.2013 заподіяв ОСОБА_2 тілесні ушкодження, вказаний хлопець за загальними рисами схожий на нападника. Лише після цього слідчий запропонував ОСОБА_1 зайняти будь-яке місце серед інших осіб, які пред'являються для впізнання. Він вибрав місце першим

від входу в кабінет і якого в подальшому ОСОБА_4 впізнав як особу, схожу на нападника за одягом, зростом, тілобудовою та загальними рисами обличчя.

Таким чином, згідно із цим протоколом, ще до початку самого впізнання свідок ОСОБА_4 вже знав, на якому місці буде стояти особа, яку він буде впізнавати. При цьому під час проведення впізнання технічні засоби фіксації не застосовувалися, фотознімки, які відображають перебіг процедури впізнання, до протоколу не додані, що у даному випадку позбавило можливості суд перевірити дотримання органами досудового розслідування вимог ч. 2 ст. 228 КПК під час цієї слідчої дії.

Детальніше з текстом постанови ВС від 03.08.2021 у справі № 761/6970/14-к (провадження № 51-5694км20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98881928>

2.6. Вимоги до апеляційної скарги

2.6.1. Особистий підпис є обов'язковим реквізитом процесуальних документів у кримінальному провадженні, вимоги до якого не передбачено законодавством України. Такий підпис може відображати прізвище, ім'я, по батькові особи у вигляді букв, а також може мати вигляд умовних письмових знаків, спеціально вироблених штрихів, які не відтворюють прізвища, імені та по батькові особи. Водночас підпис повинен безпосередньо наноситися особою на документ, він має визначати особистість виконавця підпису та підтверджувати викладену у документі інформацію. Якщо особа посвідчила апеляційну скаргу підписом у вигляді власноручно написаного прізвища, то така скарга вважається підписаною особою, яка її подала

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за ухвалою апеляційного суду від 28.04.2021 апеляційну скаргу обвинуваченого ОСОБА_1 на вирок місцевого суду від 19.03.2021 залишено без руху та надано 5-денний строк для усунення недоліків апеляційної скарги з дня отримання копії ухвали суду. Отримавши цю апеляційну скаргу та перевіривши її на відповідність вимогам ст. 396 КПК, апеляційний суд встановив, що ОСОБА_1 не долучив копій апеляційної скарги у кількості, необхідній для їх надіслання учасникам судового провадження, інтересів яких вона стосується. У зв'язку з цим апеляційна скарга була залишена без руху зі встановленням строку на усунення недоліків.

За ухвалою апеляційного суду від 21.05.2021 апеляційну скаргу обвинуваченого ОСОБА_1 повернуто особі, яка її подала. Рішення було мотивовано тим, що обвинувачений не усунув недоліків апеляційної скарги, оскільки в наданих копіях апеляційної скарги двічі зазначено прізвище ОСОБА_1 (рукописно та надруковано), але відсутній підпис особи, що подала апеляційну скаргу.

У касаційній скарзі засуджений ОСОБА_1 наполягає на тому, що саме він підписав направлені до апеляційного суду копії апеляційних скарг, зазначивши своє

прізвище, а апеляційний суд дійшов помилкового висновку про відсутність підпису на цих документах.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: з матеріалів провадження та долучених до касаційної скарги матеріалів вбачається, що, бажаючи усунути визначені судом апеляційної інстанції недоліки апеляційної скарги та отримати доступ до перегляду вироку в апеляційному порядку, ОСОБА_1 подав заяву, з якої слідує, що він у визначений строк надав апеляційному суду 3 копії апеляційної скарги. Проте суд апеляційної інстанції повернув апеляційну скаргу обвинуваченому.

Однак колегія суддів не погоджується з таким рішенням апеляційного суду.

Зокрема, до матеріалів провадження долучена копія апеляційної скарги ОСОБА_1, яка підписана ним шляхом відображення умовних письмових знаків. Обставина, що ОСОБА_1 посвідчив додаткові копії своєї апеляційної скарги в інший спосіб, а саме шляхом власноручно написаного прізвища, не свідчить, що обвинувачений не підписав копії поданих ним документів. Підпис хоча і є реквізитом певних документів, але законодавчо не передбачено чітких вимог до виконання особистого підпису. Власноручний підпис особи може відобразити як прізвище, ім'я, по батькові особи у вигляді букв, так і мати вигляд умовних письмових знаків, спеціально вироблених штрихів, які не відтворюють ані прізвища такої особи, ані її імені та по батькові. Проте у будь-якому випадку такий підпис має безпосередньо наноситися особою на документ, визначати особистість його виконавця та підтверджувати викладену інформацію.

Апеляційний суд констатував, що ОСОБА_1 рукописно зазначив своє прізвище при оформленні підпису на копіях апеляційної скарги, додатково поданих на виконання ухвали апеляційного суду від 28.04.2021.

У касаційній скарзі ОСОБА_1 наполягає, що він особисто підписав зазначені копії апеляційної скарги шляхом зазначення свого прізвища. Такий нанесений ОСОБА_1 підпис надавав апеляційному суду змогу ідентифікувати особу, яка подала копії документів, та встановити відповідність змісту документа волевиявленню особи, від імені якої їх було подано.

За таких обставин апеляційний суд дійшов помилкового висновку, що копії апеляційної скарги не підписані ОСОБА_1 і безпідставно повернув обвинуваченому його апеляційну скаргу попередньо залишену без руху у зв'язку з тим, що останній не усунув її недоліки.

Детальніше з текстом постанови ВС від 03.08.2021 у справі № 754/8132/19 (провадження № 51-2772км21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98789284>

2.7. Строки апеляційного оскарження

2.7.1. Правило початку перебігу строку «з дня отримання копії судового рішення» не поширюється на оскарження ухвал місцевого суду, постановлених за викликом

особи, але без її участі. У такому випадку строк на апеляційне оскарження обчислюється за загальним правилом, а саме з моменту оголошення судового рішення

Позиції судів першої та апеляційної інстанції: за ухвалою місцевого суду від 03.11.2020 продовжено застосування примусового заходу медичного характеру в умовах закладу з надання психіатричної допомоги із суворим наглядом, призначеного ОСОБА_1 ухвалою місцевого суду від 13.11.2018.

За ухвалою апеляційного суду від 08.02.2021 клопотання захисника, який діє в інтересах особи, щодо якої вирішувалося питання про застосування примусових заходів медичного характеру, ОСОБА_1, про поновлення строку апеляційного оскарження, залишено без задоволення.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу місцевого суду.

Обґрунтування позиції ККС: як убачається з матеріалів кримінального провадження, апеляційний суд ухвалою від 08.02.2021 відмовив захиснику у поновленні строку на апеляційне оскарження судового рішення та повернув апеляційну скаргу з підстави, визначеної п. 4 ч. 3 ст. 399 КПК. Обґрунтовуючи прийняте рішення, апеляційний суд зазначив, що захисником було пропущено 7-денний строк, встановлений ст. 395 КПК, передбачений для оскарження ухвали місцевого суду, а обставини цього пропуску, наведені ним у клопотанні, не можуть свідчити про існування об'єктивних причин, які позбавили скаржника можливості звернутися до суду апеляційної інстанції з моменту проголошення ухвали, тобто з 03.11.2020 до 04.12.2020.

З таким рішенням погоджується і колегія суддів. За загальним правилом процесуальний строк, передбачений п. 2 ч. 2 ст. 395 КПК, обчислюється з моменту оголошення судового рішення. Виключенням із цього правила є випадок якщо ухвалу суду було постановлено без виклику особи, яка її оскаржує. У такому разі строк апеляційного оскарження для такої особи обчислюється з дня отримання нею копії судового рішення.

Однак правило початку перебігу строку «з дня отримання копії судового рішення» не поширюється на оскарження ухвал місцевого суду, постановлених за викликом особи, але без її участі. У такому випадку строк на апеляційне оскарження обчислюється за загальним правилом, а саме з моменту оголошення судового рішення.

З матеріалів справи вбачається, що розгляд питання про продовження застосування примусових заходів медичного характеру в місцевому суді здійснювався з повідомленням особи, стосовно якої розглядалася заява, ОСОБА_1, і його захисника, за їх участі. Окрім того, захисник, як обґрунтовано зазначено апеляційним судом, був присутній під час оголошення 03.11.2020 резолютивної частини оскаржуваного ним судового рішення, а тому був обізнаний про результати розгляду справи. Водночас апеляційна скарга захисника була подана до суду лише 04.12.2020, що за викладених вище обставин свідчить про пропуск захисником строку на апеляційне оскарження ухвали місцевого суду.

При цьому апеляційний суд належно перевірів доводи, наведені захисником, на обґрунтування поважності пропуску процесуального строку, аналогічні наведеним у касаційній скарзі обставинам, що, на переконання сторони захисту, свідчать про безпідставність прийнятого апеляційним судом рішення.

Твердження захисника про те, що він є особою похилого віку, а тому, враховуючи карантинні обмеження, не мав змоги вчасно звернутися до суду є необґрунтованими, оскільки наведені обставини не перешкоджали йому скористатися визначеною законодавством України можливістю надсилання кореспонденції на адресу суду шляхом її подачі до відділення поштового зв'язку чи на електронну адресу суду відповідно до Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг», про що вірно зазначено судом апеляційної інстанції.

Детальніше з текстом постанови ВС від 28.07.2021 у справі № 204/7066/20 (провадження № 51-1262км21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98646537>

2.8. Провадження в суді касаційної інстанції

2.8.1. Постанова судді у справі про адміністративне правопорушення щодо притягнення до адміністративної відповідальності може бути оскаржена до апеляційного суду. Постанова апеляційного суду набирає законної сили негайно після її винесення, є остаточною й оскарженню не підлягає. Здійснення Касаційним кримінальним судом у складі Верховного Суду провадження у справах про адміністративні правопорушення не передбачено як кримінальним процесуальним законом, так і нормами КУпАП

Обставини справи: ОСОБА_1 звернувся до ВС з касаційною скаргою на постанову місцевого суду від 09.06.2021 та постанову апеляційного суду від 23.07.2021 у справі про адміністративне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 130 КУпАП, з вимогою про їх скасування та звільнення його від адміністративної відповідальності за відсутністю у його діях складу адміністративного правопорушення.

Позиції судів першої та апеляційної інстанції: за постановою місцевого суду від 09.06.2021 ОСОБА_1 визнано винним у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого ч.1 ст.130 КУпАП, та накладено на нього адміністративне стягнення у виді штрафу в розмірі 1000 НМДГ, що становить 17 000 грн, з позбавленням права керування транспортними засобами строком на 1 рік.

За постановою апеляційного суду від 23.07.2021 постанову місцевого суду від 09.06.2021 залишено без зміни.

Позиція ККС: відмовлено у відкритті касаційного провадження.

Обґрунтування позиції ККС: частинами 2, 10 статті 294 КУпАП встановлено, що постанова судді у справі про адміністративне правопорушення щодо притягнення

до адміністративної відповідальності може бути оскаржена до апеляційного суду, постанова апеляційного суду набирає законної сили негайно після її винесення, є остаточною й оскарженню не підлягає.

Таким чином, обмеження права на касаційне оскарження рішення суду апеляційної інстанції у справах про адміністративні правопорушення, встановлені у ст. 294 цього Кодексу, відповідає основним засадам судочинства, що визначені Конституцією України, є пропорційним та обґрунтованим.

Відповідно до положень статей 36, 37 Закону «Про судоустрій та статус суддів» Суд здійснює правосуддя як суд касаційної інстанції в порядку, встановленому процесуальним законом. ККС, який діє в складі ВС, здійснює кримінальне провадження в касаційному порядку, згідно з положеннями статей 1, 3, 30, 31 КПК. Здійснення ККС провадження у справах про адміністративні правопорушення не передбачено як кримінальним процесуальним законом, так і нормами КУпАП.

Враховуючи викладене вище, постанова місцевого суду від 09.06.2021 та постанова апеляційного суду від 23.07.2021 не можуть бути предметом розгляду ККС у складі ВС.

Детальніше з текстом ухвали ВС від 18.08.2021 у справі № 431/2638/21 (провадження № 51-4030ска21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99063122>

РОЗДІЛ 3. КРИМІНАЛЬНІ ПРОВАДЖЕННЯ, ПЕРЕДАНІ НА РОЗГЛЯД ОБ'ЄДНАНОЇ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ

3.1. У зв'язку з необхідністю відступити від висновку щодо застосування норми права, зробленого у цій справі, та з метою формування висновку про застосування норми права в подібних правовідносинах щодо питання про те, чи є свідок, показання якого під час оцінки доказів суд першої інстанції визнав неправдивими, суб'єктом оскарження вироку суду, кримінальне провадження передано на розгляд ОП

Обставини справи: за вироком місцевого суду від 13.05.2019 ОСОБА_2 визнано винуватим та призначено йому покарання за ч. 2 ст. 125 КК у виді арешту на строк 6 місяців. У мотивувальній частині вказаного вироку суд дав оцінку показанням ряду свідків, у тому числі свідка ОСОБА_1. Зокрема, суд зазначив, що при ухваленні вироку суд не враховує, вважаючи їх неправдивими, показання свідків, у тому числі ОСОБА_1, оскільки показання зазначених вище свідків, на думку суду, є намаганням виправдати обвинуваченого чи зменшити ступінь його суспільно небезпечного діяння та розмір покарання за скоєне. Ураховуючи це рішення, 24.03.2020 свідку ОСОБА_1 оголошено підозру у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 384 КК.

02.04.2020 ОСОБА_1 подав апеляційну скаргу на вирок щодо ОСОБА_2, в якій просив змінити вирок, виключити з його мотивувальної частини висновки суду про визнання неправдивими показань свідків, зазначивши лише фразу: «суд при ухваленні вироку не враховує показання наступних свідків». У решті вирок просив залишити без зміни.

Апеляційний суд ухвалою від 13.04.2020 апеляційну скаргу ОСОБА_1 на вирок місцевого суду від 13.05.2019 щодо ОСОБА_2 повернув апелянту на тій підставі, що вона подана особою, яка не має права подавати апеляційну скаргу.

ВС постановою від 15.10.2020 задовольнив касаційну скаргу адвоката в інтересах ОСОБА_1, скасував ухвалу апеляційного суду від 13.05.2019 щодо ОСОБА_2 і призначив новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Апеляційний суд ухвалою від 24.02.2021 залишив без задоволення клопотання ОСОБА_1 про поновлення строку на апеляційне оскарження вироку місцевого суду від 13.05.2019 щодо ОСОБА_2 та повернув апеляційну скаргу.

Позиція ККС: кримінальне провадження передано на розгляд ОП.

Обґрунтування позиції ККС: у постанові колегії суддів ККС від 15.10.2020 було встановлено, що ОСОБА_1 був вправі захищати свої права, свободи та інтереси, яких стосується вирок у цьому провадженні, шляхом звернення до апеляційної інстанції з його оскарженням. Суд апеляційної інстанції не врахував зазначеного та положень процесуального закону, а тому його висновки про повернення апеляційної скарги ОСОБА_1 саме на тих підставах, що вона подана особою, яка не має права її подавати, було визнано передчасним. Ураховуючи наведене, колегія суддів ККС дійшла висновку про порушення вимог кримінального процесуального закону, а саме п. 10 ч. 1 ст. 393 КПК, зокрема права іншої особи на апеляційне оскарження вироку,

що згідно зі ст. 412 КПК є істотним порушенням процесуального закону, а тому скасувала ухвалу суду апеляційної інстанції та призначила новий розгляд у цьому суді.

Під час повторного апеляційного розгляду суд зробив висновок про відсутність підстав для поновлення строку на апеляційне оскарження вироку щодо ОСОБА_2 та повернув апеляційну скаргу апелянту. При цьому, враховуючи ухвалу ВС від 15.10.2020, апеляційний суд вважав, що свідок ОСОБА_1 є суб'єктом оскарження вироку суду, оскільки є іншою особою в розумінні п. 10 ч. 1 ст. 393 КПК, яка має право на апеляційне оскарження.

З точки зору колегії суддів ККС, перевірка законності ухвали апеляційного суду про повернення апеляційної скарги у зв'язку з відсутністю підстав для поновлення строків на апеляційне оскарження нерозривно пов'язана з попереднім висновком колегії суддів ККС про те, що ОСОБА_1 є суб'єктом оскарження вироку суду. Однак колегія суддів ККС вважає за необхідне відступити від висновку, викладеного у постанові від 15.10.2020.

Виходячи із положень п. 10 ч. 1 ст. 393 КПК, право на апеляційне оскарження мають інші особи у випадках, передбачених цим Кодексом. На переконання колегії суддів, вказане право може бути прямо передбачено КПК або коли резолютивна частина судового рішення стосується прав і інтересів конкретної особи, або рішення пов'язане зі встановленням фактичних обставин кримінально караного діяння, його учасників та співучасників (останнє було предметом розгляду ОП 18.05.2020 у справі № 639/2837/19).

Проте у кримінальному провадженні щодо ОСОБА_2 оскаржено лише висновки суду щодо оцінки достовірності окремих доказів, де суддя керується дискреційними повноваженнями, оцінює, в тому числі, показання свідків відповідно до вимог ст. 94 КПК. З огляду на це колегія суддів вважає, що свідок не вправі оскаржувати судові рішення в частині оцінки достовірності своїх показань. Також колегія суддів вважає, що зроблена місцевим судом оцінка показань свідка не має будь-якого наперед вирішального значення в іншому кримінальному провадженні.

Таким чином, колегія суддів доходить висновку, що ОСОБА_1 як свідок у кримінальному провадженні не є суб'єктом оскарження вироку суду стосовно ОСОБА_2, що підлягає першочерговому врахуванню під час перевірки доводів касаційної скарги адвоката та має вирішальне значення для перевірки його доводів. Колегія суддів ККС вважає за необхідне відступити від висновку щодо застосування норми права зробленого у цій справі, а тому кримінальне провадження підлягає передачі на розгляд ОП для формування висновку про застосування норми права в конкретних правовідносинах щодо питання про те, чи є свідок, показання якого під час оцінки доказів суд першої інстанції визнав неправдивими, суб'єктом оскарження вироку суду.

Детальніше з текстом ухвали ВС від 18.08.2021 у справі № 654/1820/18 (провадження № 51-3251км20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99151642>

Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР, за серпень 2021 року / упоряд. заступник Голови Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, канд. юрид. наук В. В. Щепоткіна, правове управління (ІІІ) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. Київ, 2021. 39 с.

Застереження: видання містить короткий огляд судових рішень Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. У кожному з рішень викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua